

A szeretet ára

Interjú Rafik Schami szír-német íróval

Szofia, avagy minden történet kezdete című új regényében annak a szír Szalmannak a történetét meséli el, aki pontosan úgy, mint Ön, Heidelbergbe menekült 1971-ben. Véletlen ez a párhuzam?

Biztosan nem véletlen. De évtizedek óta azt tapasztalom, hogy a szerző puzzle-képpé változik. Mihelyt írni kezd, képe a levegőbe emelkedik, és ezernyi kis részre esik szét, és végül leperog, bele a figurái lelkébe. Az egyik szereplő csak tíz darabot kap, a másik talán kétszázat. Így aztán igen szoros összefüggésben állok Szalman nevű főszereplőmmel, de nem vagyok azonos vele. Szalman nagynénje, Amalia is kapott belőlem részeket, mindenképp előtt a nagycsaláddal szembeni kérelhetetlen magatartást. Szalman számára viszont közömbös a nagycsalád.

Milyen párhuzamok vannak még?

Szalman kémiát, fizikát és etnológiát tanult, írni-olvasni tanít analfabétákat, és harmadikvilág-boltot nyit Heidelbergben. Ezek mind olyan dolgok, amelyeken én is átmentem. És ahogyan Szalmannak, nekem is csalódásokat kellett zsebre vágnom, amikor kiadói lektorságra pályáztam. De tőle eltérően nincsenek párkapcsolati problémáim. Jóllehet Szalman szilárd kapcsolatban él az okos római nővel, Stellával, és közös fiúgyermekük van, megcsalja őt. E tekintetben engem más fából faragtak.

Miért vonult illegálisba Szíriában?

Ezt a regényben is körülírtam: Szalman Szíriában egy partiról megy haza, s az úton észreveszi, amint valaki a hulladékgyűjtő szemetében turkál. Ez sokkolja. Szíriában három-négy milliárdos birtokol szinte mindent. A másik oldalon akkora nyomor uralkodik, hogy az ember nem tehet mást, vagy megbolondul, vagy szocialista lesz. Én az arám-keresztény hagyományból jövök, amely mindig is úgy látta, hogy Jézus a szegények és a gyengék mellett lépett föl. Ez igen gyorsan az illegálisba és a szír rezsim elleni harcba vezetett engem.

Jézus azonban az erőszakmentes harcnak kötelezte el magát...

Természetesen, és én sem akartam fegyvert viselni és katonai szolgálatot teljesíteni. Nálunk, Szíriában a katonai szolgálat háborút jelent. Háborút Izrael ellen, háborút a szomszédos országok ellen és háborút a saját népünk ellen, nap mint nap, ahogyan ezt mostanság tapasztaljuk. Ez volt az egyik oka annak, hogy elhagytam Szíriát.

Ön Damaszkuszban a jezsuiták iskolájába járt. Mit jelent az Ön számára a keresztény jellegzetesség?

Mindmáig arra sarkall, hogy védelmezzem a kisebbségeket. Én magam két kisebbségben nőttem föl: arámiként az arabok között, és keresztényként a muszlimok között. Ezt a tapasztalat érzékennyé tett a fenyegetett kisebbségek helyzete iránt, és ez vörös fonálként húzódik végig az életemen.

Az Ön számára mi Jézus legfontosabb üzenete?

A „Szeressétek ellenségeiteket!” mondatot senki sem mondta el Jézus előtt vagy után. Ez a határokat szétrobbantató mondat kísér állandóan.

Ön gyakorló keresztény?

Nincsenek problémáim a hittel. De az egyházakkal igenis. Sokkal többet nem szeretnék mondani erről. Talán csak egyetlen mondatot: Az egyházak meghosszabbítják az Istenhez vezető utat, ahelyett hogy megrövidítenék.

Regényében az emberhez méltatlan besúgórendszerrel a szeretet világát állítja szembe. Főalakjai hozzásegítik Szalmant a meneküléshez. Ha elkapnák őket, ez ott helyben a halált jelentené számukra...

...ez sajnos nem fikció, hanem a valóság Szíriában. A diktatúra megöli a szolidaritást, ahogyan minden szolidaritás az életet kockáztatja, mert gyanút kelt, gyűlöletet kelt. De a történelem minden diktatúrát megbüntet. Lehet, hogy Hitlernek vagy Sztálinnak egy szempillantás tartamáig voltak idióta csodálói, de nyomorúságosan megbuktak egész életművükkel együtt. A mai diktátoroknak sem lesz más sorsuk.

Hogyan lehet legyőzni a diktatúrákat?

Azzal szemben, hogy a diktatórikus rendszerek lerombolják az emberi kapcsolatokat, csak egyetlen eszköz hatásos: a szeretet és a megbocsátás bátorsága. Nem a filozófia, nem az intellektualitás. Akkor legalábbis nem, ha ezek megmaradnak akadémikus nyelvi akrobatikának.

Miért nem?

Mert az intellektualitásból és a racionalitásból mindig hiányzik az odaadás magaslat, és nincsenek meg bennük azok a veszélyek, amelyek ebből vagy abból a magatartásból fakadnak. Az értelem aggodalmaskodóvá tesz minket, mérlegel, az előnyöket és hátrányokat vizsgálja. A szeretet nem kérdez, hanem ostromol! Regényemben Karint az a késői szerencse éri, hogy megtalálja a szerelmét. Ez az szerelem megadja neki a bátorságot ahhoz, hogy mindent kockára tegyen egy ember megmentése érdekében. Pontosan ez a kritikám számos német értelmiségivel szemben, akik teoretikusan, hidegen érvelnek. Egész tudásuk sem számít semmit, mert nem tudnak szeretni.

Önnek van tudomása ilyen feltétlen szeretetről?

A környezetemben tapasztaltam, hogy néhány család üldözötteket rejtegetett. Tudták, hogy balul üthet ki a dolog. Ezek olyan történetek, amelyek ténylegesen megtörténtek, s amelyeket az életből vettem regényem számára.

Az Ön emberek iránti szeretete a kereszténységben gyökerezik?

Nem. Azt hiszem, ennek a mának, ennek a magatartásnak a legbensőnkben kell meglennie. Ezt a szeretetet talán anyámtól örököltem, aki példaképe volt a szolidaritásnak és a jóindulatnak. Ahol nincs termékeny föld, ott semmi nem terem meg. Vannak olyan teológusok, akik háromszor jobban ismerik Jézust, mint az anyám, ennek ellenére hidegek maradnak.

Mégis kereszténynek nevezné magát?

Igen, kétségtelenül. A hitem megerősíti az emberek iránti jóindulatomat. De a katolikus egyházra mint intézményre nincs szükségem, és mint közvetítőre sem, hogy eljussak a Teremtőhöz. Megvan az Istenhez vezető utam, és ez inkább a tudományon vezet keresztül.

Milyen ez az út?

A kémia és a fizikai területén dolgozó kutatóként az 1970-es és 1980-as években felismertem: léteznie kell egy hihetetlen nagy erőnek, amely megbirkózik mindazzal, ami a világegyetemet alkotja. Nevezzük ezt az erőt Istennek – anélkül, hogy beleesnénk a körszakállas öregúrról alkotott giccses elképzelésbe. Ki tudja – Isten talán nő...

Mely ponton jutott Ön arra az elképzelésre, hogy valami többnek kell léteznie a mérhető anyagnál?

Az atom felépítésének jobb megértése érdekében folytatott tanulmányaim vezettek ide. Élénken foglalkoztam Albert Einsteinnel és Max Planckkal. Minél jobban megismertem az anyag struktúráit és tervezetét, annál inkább be kellett vallanom, hogy ez a tervezet nem jöhetett létre önmagától, valamilyen rendező elv nélkül. Egyetlen másodperc elegendő lett volna ahhoz, hogy az elektronok behulljanak az atommagba – és minden tönkrement volna. Kérdezem: Ki tartja össze mindezt? Hogyan és miért működik az élet? A biológia válaszai önmagukban túl gyengék számomra.

Az Ön irodalmi szövegeiben is lecsapódtak ezek a felismerések?

Akkoriban írtam egy kis filozófiai könyvet, ezzel a címmel: Milyen vagyok én? – kérdezte Isten. Teremtményei válaszolnak: egy madár, egy pillangó, egy felhő, egy kisgyerek. Mindegyik a maga szemszögéből írja le, miért hisz Istenben, és milyennek látja őt.

Új regényében az egyik fejezet címe: A szeretet ára. Mi a szeretet ára?

A szabad társadalmakban, például Európában a szeretet nem kerül sokba. Mindenki csinálhatja vagy nem csinálhatja azt, amit akar. Az arab országokban az ember életébe kerülhet a szeretet, ha átlép a vörös vonalon, ha áthágja a nagycsalád, a sária vagy a becsület törvényét. Ezt a vörös vonalat azért húzták meg, hogy fennmaradjon az uralom: mindenki megmarad a maga nagycsaládjában, a maga határai között, ahogyan a juhok a kerítés mögött. Ezeknek a határoknak az a rendeltetésük, hogy megakadályozzák olyan szolidaritás kialakulását, amely megingatja a diktatúrát. Ez a szeretet egyik ára.

És mi a másik?

A szeretet megköveteli a megbocsátás képességét, és azt, hogy behunyjuk az egyik szemünket. A szeretet türelmet kíván – türelem nélkül nem szeretet, hanem hangulat. A szeretet megkívánja, hogy önmagunkból adjunk valamit, anélkül hogy elvárniuk érte valamit. Később majd megju-

talmaz minket, de nem szabad megkérdeznünk, mit kapunk ellenszolgáltatásként. A szeretet nem számító. Ezek a képességek nem születnek velünk, hanem meg kell tanulnunk őket: azt, hogy cél nélkül és odaadással szeressünk.

Miért olyan nehéz békét teremteni Szíriában?

Ha a Nyugat akarná, 24 órán belül meg tudná akadályozni, hogy az Iszlám Állam dzsihadista bűnözői bármiféle segítséget kapjanak. Szaud-Arábia és a sejkések egyetlen hétig sem tudnak működni a Nyugat nélkül. De a nyugati országok eddig nem törődtek ezzel, mivel állítólag félnek az olajbargától. De ez izléstelen vicc! Mit kezdjenek az olajsejkek a kőolajjal? Igyák meg? Nem. Közösen kell megmentenünk a szír népet, és közösen kell gondoskodnunk arról, hogy elhallgassanak a fegyverek. Akkor a szír menekültek 80%-a hazatérne, mivel a negyven év fölöttieknek kicsi esélyük van Európában arra, hogy munkát találjanak.

Iróként Ön saját maga is tehet valamit az országáért?

Minden háború igazi vesztesei a gyerekek és a fiatalok. Ezért alapítottam meg barátaimmal egy olyan egyesületet, amely azon fáradozik, hogy támogassa a menekülttáborokban élő gyerekeket és fiatalokat Törökországban, Jordániában és Libanonban. Ezekben 1400 gyereknek viseljük gondját. Ez csepp a tengerben. De végső soron az óceán is sok vízcseppből áll.

Wolf Südbeck-Baur

Rafik Schami 1946-ban, Suzeil Fadel néven született Damaszkuszban, s a jelen legsikeresebb német nyelvű írói közé tartozik. A „Rafik Schami” álnév azt jelenti: „A damaszkuszi barát”. 1971-ben legálisan vándorolt ki Németországba, hogy elkerülje a katonai szolgálatot és a cenzúrát. Kémiából doktorált Heidelbergben. Eleinte arabul írt, 1978 óta németül. Root Leeb grafikus a felesége, egy fiúk van.

Forrás: Publik-Forum, 2016/23

A békítő

Haroutune Szelimjan kitüntetése

Békeima zajlik a lipcsei Nikolai-kerházban, és ő úgy áll ott, mint szikla a hullámverésben. Jó 1500 ember jött el, a templom hajója és a karzat is sűrűn megtelt. Elöl, az oltártérben áll *Haroutune Szelimjan*, aleppói evangélikus lelkész. 2017. október 9-én szólal fel, különleges évfordulón, mert 1989. október 9-én 70 000 tüntető erőszakmentessége elérte, hogy egyetlen lövés sem dördült el. A döntés napja volt ez.

Dé *Haroutune Szelimjan*, az erőszakmentesség apostola hamarosan visszatér oda, ahol minden más uralkodik, csak béke nem – Szíriába. Számára nem jön szóba a menekülés: „Szíriában mindenkire szükség van, éppen most”, mondja.

Erő árad ki a fekete göndör hajú férfiből, aki otthon, Aleppóban az örmény-evangélikus gyülekezet lelkésze. „Az utóbbi években gyakran nem volt vízünk, áramunk, és alig volt mit ennünk”, mondja. Gyülekezete most megnyitotta templomát az ország

menekültjei előtt, hogy biztonságot nyújtson nekik: muszlimok, ortodoxok és protestáns keresztények számára egyaránt nyitva áll. „Az ember ember”, mondja *Szelimjan*.

A most 54 éves lelkész Aleppóban született és nőtt föl: „Ez a város mindig is az otthonom volt.” Aleppó sokfélekezetű város. A különböző egyházak képviselői a harcok idején rendszeresen összegyűltek imádkozni. „Éppen Aleppóban létezik a szolidaritás köteléke szunniták és keresztények között”, mondja *Szelimjan*, aki a szíriai örmény-protestáns közösség elnöke is.

Szelimjan működési helyének, a Béthel-templomnak a tetejét rakétatalálatok érték: ez azt mutatja, milyen sebezhető a lelkész maga is. Ő azonban, aki itt él családjával, és itt is marad, nem zavartatja magát: „A kardokat ekevasakká alakítani azt jelenti, lépésről lépésre művelni a békét. A békét elő kell készíteni az emberek fejében és szívében”, ma-

gyarázza. És mégis: „Amikor rakéták hullottak ránk, amikor mindenütt vér és pusztulás volt, sokszor kiáltottam így: Istenem, miért hagytál el minket?” Ezt vallotta meg a szászországi *Der Sonntag* c. lap által közölt beszélgetésben.

Drezdában most a *Kardokat ekevasakká!* békeplakettet nyújtotta át neki az *Initiativgruppe 8. Oktober*. „Ő különböző világok vándora, amelyeket ismétetlen összeköt”, mondja *Harald Bretschneider*, korábbi országos ifjúsági lelkész, a *Kardokat ekevasakká!* kitűző ötletgazdája, a plakett mostani átadója.

Szelimjan időközben ismét elindult az életveszélyes útra Szíriába. Bejűrtből tíz órán át utazik taxival a mesterlövészekkel szegélyezett úton, vissza szülővárosába, Aleppóba.

Bettina Röder

Forrás: Publik-Forum, 2017/20